

Дзейныя асобы

Янка Лабановіч – былы школьны настаўнік, аматар більярднага кія і чаркі, нефармальны лідэр усіх янак, беларускі буржуазны нацыяналіст;

Іван (Янка) Брыль – каваль-асілак, местачковы баксёр, сябра Янкі Лабановіча, беларускі буржуазны нацыяналіст;

Янкель (Янка) Фінберг – скрыпач, сябра Янкі Лабановіча, беларускі буржуазны нацыяналіст;

Аянька (Янка) Кільмандовіч – ліцвінскі татарын, харунжы Гарадзенскага Уланскага палка, сябра Янкі Лабановіча, беларускі буржуазны нацыяналіст;

Ісабэль Карвальес – артыстка бадзяжнай цыркавой трупы паглынальніца шваек, сяброўка Янкі Лабановіча, беларуская буржуазная нацыяналістка;

Хросны – лідэр беларускай мафіёзнай групоўкі “Тутэйшыя” ў Чыкага, беларускі буржуазны нацыяналіст і дасведчаны гангстэр;

Карла Спагечі – легат італьянскай мафіёзнай групоўкі “Сіцылійская вячэра” ў Крэсах Усходніх Рэчы Паспалітай, вельмі аўтарытэтны крымінальнік;

Эмілія Вастрабрамская – інтэлігентка-адраджэнка;

Віктар Янукевіч – вораг-жандар з аховы канцлагера Бяроза-Картузская, амаральны мудзіла;

Таварыш Пранік – камандзір падпольнай чакісцкай групоўкі тэарыстаў “Халодная галава”, мудзіла;

Шалёнас Халерас – ліетуvas шавіністас, лідэр

канкурэнтнай тэрарыстычнай групоўкі “Лабусы”, жмудзілас;

Таварыш Баян — актыўны сябра чакісцакай тэрарыстычнай групоўкі “Халодная галава”, мудзіла;

Кіроўца браніраванага “Пакарда” — ягоны сябра і паплечнік, такі ж мудзіла;

Геносэ Юзік — вусаты дзядзька на ровары;

Таварыш Адзік — другі вусаты дзядзька на ровары;

Дзядзька Сэм — акула Уол-стрыта;

Навум Фабрыкант — бізнесовец;

Моўша і Гірша — вучні Навума Фабрыканта;

Маленькі Сруль (Ісраэль) — пляменнік і вучань Навума Фабрыканта;

Мікола Хапернік — адстаўны генерал Дэфензівы, астраном-аматар, прыхаваны парнаграфіст;

Соф’я Уласеўна Мурашова — руская графіня, удава генерал-губернатара;

Беларусачка — дзяўчынка ў васільковым вяночку;

Манамах — маскальскі папуга;

Стасік і Чэсік — тутэйшыя бабры;

*Факты і падзеі, выкладзеныя ў кнізе,
цалкам прыдуманая аўтарамі, чаго не
скажаш пра некаторыя рэаліі жыцця
Крэсаў Усходніх. Усе выпадковыя
супадзенні – недарэчнасці, а
недарэчнасці – ненаўмысныя.*

ПРАЛОГ

1.

Дупа яе была вабная. Янка Лабановіч зірнуў на яе і зразумеў: гэта лёс.

Бездакорныя клубы дрыготка адгукаліся на кожны рух. Тонкая вертыкальная лінія нябачным люстэркам падзяляла клубы на сіметрычныя паловы-адбіткі. Ядвабная чорная радзімка, што амаль схавалася між імі, замілоўвала позірк і п'яніла розум.

Але самым цудоўным быў колер клубоў — шляхетна-шакаладны, рыхтык, ранішняя кава ў філіжанцы пана пробашча.

Маладзён ніколі раней не сузіраў падобнай прыгажосці. Колькі хвілін ён паміраў у шчасці, а калі пераканаўся, што перад ім не мроя, вымавіў зачаравана і ўрачыста:

— Дупа...

— Як бульба, што ў нас у Яблонаўшчыне пражаць, — пачулася згоднае каля самага вуха. І тут да назіральніка дайшло: на жаль, не толькі ён цешыў вока цудам нетутэйшай прыроды. Яшчэ трое маладзёнаў уважліва ўглядаліся ў бездакорныя формы.

Сябры, як заўжды, былі поруч. Але ж гэтым разам — абсалютна недарэчна.

Аянька Кільмандовіч забыўся на ўлюбёную шаблю, што пагойдвалася на залачнай падвязцы і аберуч учапіўся

ў конскую грыву. Янкель Фінберг апусціў скрыпачку і задумліва пачухаў смьком за вухам. А Ванька Брыль нават не заўважыў, як пераламіўся цвік у яго дужых пальцах.

— Як той пробашч казаў, Фата-Маргана, — размілавана прамовіў Янка і змоўк.

Рышнулі дзверы. У пакой шпарка ўвайшла мнішка-кармелітка і недарэчнай заслонай паўстала паміж цікаўнымі маладзёнамі і шакаладнай дупай:

— Панна магла б і сама надзець майткі, ужо дарослая.

Бялюткія, як калядны снег, майткі слізганулі па шчыгрынавых сцёгнах маленькай мулаткі. Сукенка схавала гладкія калені. Кармелітка падхапіла эмаліраваны гаршчок з надпісам “Szkoła Podstawowa”.

— Пакуль мяне не будзе, паўтарыце вершык, — з гэтымі словамі яна падалася на калідор.

— Chto ty jesteś? — паслухмяна запытаўся Лабановіч.

— Polak mały! — імгненна адказала цемнакурая панначка.

— Jaki znak twój? — зацікавіўся Кільмандовіч і памкнуўся зазірнуць пад кароткую сукенку.

— Orzeł Biały! — шляхотна патлумачыла мулатка.

Янка нясмела наблізіўся да яе:

— Чаму ты такая счарнелая? Цябе сёстры-кармеліткі з пекла выцягнулі?

— А ў нас на Місісіпі такім колерам нікога не здзівіш, — годна азвалася дзяўчынка.

Недаверлівы Брыль адсунуў Лабановіча, паслініў палец і церануў па плячы мулаткі.

– Пэўне, не мурзатая! – уразіўся ён.

– А давай сябраваць! – па-кавалерску прапанаваў Аянька Кільмандовіч і выцягнуў з похваў цацачную шабельку, – яна заўсёды да тваіх паслугаў. Цябе як завуць?

– Ісабэль, – мулатка зрабіла кніксен.

– А чаму не па-гутэйшаму? – прымружыўся Янкель Фінберг.

– Ісабэль па-іспанску – “цудоўная”, – пасміхнулася амерыканка, – мой родны кут Луізіяна.

– А ў нас што робіш? – здзівіўся Іван Брыль.

– У Злучаных Штатах пануюць парнаграфія, ганстэрызм, імперыялізм, расізм і бездухоўнасць – з інтанацыямі вучонага шпака патлумачыла мулатка.

– Што, ад пагромаў уцякла? – шчыра паспачуваў Янкель.

– Так, – пацвердзіла Ісабэль, – нашыя пагромнікі называюцца Ку-Клукс-Клан. Яны простаму люду жыцця не даюць. Усе лепшыя землі сабе пабралі.

– Як прышлыя асаднікі? – з разуменнем удакладніў Янка Лабановіч.

– Амаль. Тамтэйшыя ку-клукс-кланаўцы – моцныя белыя людзі, якія вядуць рэй на ўсёй Луізіяншчыне. Гэта заможныя і нахабныя мудзілы. З раніцы яны п’юць шампан і паляць кубінскія цыгары, а ўвечары жлукцяць ром і палююць на цемнаскурых людзей. Вось мы і ўцяклі да Варшавы, каб не працаваць на іх бавоўнавых плантацыях. Бацькі сканалі, а мяне забралі сёстры-кармеліткі.

– Непарадак! Ну што, хлопцы, паедзем у

Луізіяншчыну? — Янка Лабановіч імгненна прасякнуўся ідэямі сацыяльнай справядлівасці. — Пашнуруем Ку-Клукс-Клан, забярэм зямлю і зажывем, як заможныя белыя людзі...

— ... мудзілаў-лайдакоў з Ку-Клукс-Клана прымусім працаваць на бульбяных плантацыях, а самі будзем піць сельтэрскую пад сала, паліць цыгары пад мальвазію... — імпэтна падхапіў Ванька Брыль.

— ...танчыць пад джаз “Лявоніху” з галівудскімі дзеўкамі... — Янкель Фінберг матлянуў скрыпкай.

— ...і скакаць на тэхаскіх мустангах, — Аянька Кільмандовіч выцяў па дупе драўлянага коніка.

— Грамада пэўна жартуе? — расчулілася Ісабэль і спыніла позірк на дыктавай шабелыцы Аянькі.

— То не жарты! Галоўнае, каб усё было па справядлівасці! — вызначыў жыццёвую праграму Лабановіч.

— А па справядлівасці — гэта як? — дзяўчынка даверліва кранула Янкаву руку.

— На чацьвярох! — Лабановіч азірнуўся на сяброў.

— Толькі чаму на чацьвярох? — не пагадзіўся маленькі ліцвінскі татарын Аянька, — справядліва — на пяцёх. Бо ў Ісабэль такая прыгожая шакаладная дупа. Ты нам яшчэ раз яе пакажаш?

— Магу і не толькі яе... — прыўкрасная мулатка сарамліва прыкрыла павекі, — толькі няхай гэта застанецца нашай маленькай таямніцай.

Ружовыя далонькі гулліва зрушылі прыпол. Хлопцы паселі на кукішкі, каб выгодней было назіраць...

І тут на калідоры грывнула, нібы пярун у нябёсах лягнуў. Дзеці імкліва выскачылі з пакоя. Пад шклянымі, да паловы зафарбаванымі дзвярыма першага класа кармеліцкай Школы Падставовай курчыўся на зламаным зэдліку бела-русы старэйшы хлопец. Гэта быў Пярдолэк — спрактыкаваны нягоднік, якога жахаліся не толькі дзеткі і мнішкі, але й нават сам пан пробашч. Пярдолэк падбухторваў дзетак-беларусаў маляваць на касцёльнай агароджы чэлясы, дзіравіў майткі сёстраў-кармелітак, што сушыліся на гаспадарчым двары, і нават хлусіў аднагодкам, што ўжо займаецца ананізмам. Напэўна, вычварэнец-пачатковец прыўзняўся на дыбачкі, страціў пільнасць і лягнуўся з верхатуры.

Лабановіч схопіў ножку ад зэдліка і сунуў у пысу нягодніку. — Гэта чужая дупа! Яна не табе паказвала!

Вычварэнец заенчыў і сплюнуў малочным зубам. З каламутнага вока выплыла празрыстая сляза. Рот расцягнуўся авалам. З рассечанай губы закропала. На тонкай мурзатай шыі запульсавала пакручастая сіняя жылка.

Аматар чужых таямніцаў размазаў кулаком ружовую спіну з саплямі і спрыгным пацучком заскочыў у шафу.

— Мужыкі-хамы-быдла! — пачулася з сярэдзіны істэрычнае скавыганне. — Вось вырасту, пайду ў пшэцкія жандары і ўсім вам адпомшчу!

Як праўдзівы нашчадак яблонаўскіх засцялкоўцаў, Янка Лабановіч ваяўніча ўрэзаў у дзвёрку кулаком.

— Выходзь, Пярдолэк! Выбірайся, мудзіла! — гукнуў

ён. — Адразу на горкі яблык дастанеш!

У шафе імгненна сцішылася.

Невядома, чым бы гэта ўсё скончылася, але ў калідоры з’явілася старая мнішка з вільготным эмаліраваным гаршчком.

— Матка Боска Чэнстахоўска! — жахнулася яна, глядзячы на крывавыя пісягі. — Цо то ест?

— Яны сцягнулі з яе майткі! — імгненна сігналізаваў з шафы Пярдолэк, — збіраліся гуляць у паноў гінеколагаў!

— Пан Езус! — кармелітка закаціла вочы пад лоб. — От, падшыванцы, што надумаліся — паненку распрануць! Вы што робіце?!

А хлопцы тым часам расстаўлялі на падлозе рознакаляровыя аптэкарскія пляшачкі. Мулатка засяроджана разлівала ў іх зафарбаваную бураковым сокам ваду. Янкель каніфоліў смык.

— Чым займаемся? — перапытаў Лабановіч і ўзняў на мнішку даверлівыя валошкавыя вочы. — Ды ў шынок гуляем!

Кармелітка ўздыхнула і паківала галавой. — Я абавязкова давяду пра вашыя паводзіны пану пробашчу.

— Калі ласка, не трэба нікому нічога даводзіць, — годна папрасіла мулатка.

Рудое кастрычніцкае сонца плавілася ў кляштарным вітражы. Жоўта-барвовыя лісты нячутна зляталі з шатаў старасвецкага сада. Ад бульбяных палеткаў варшаўскага мудзілы-асадніка цягнула горкім дымам спаленага бацвіння. Спаланізаваны ліцвін Тадзік Касцюшка маркотна пасміхаўся

дзеткам-беларусам з партрэта ў залачнай раме. На падворку стаяў 1925 год.

— Сястра Тэкля, не кажыце пану пробашчу, — Ісабэль шчыра прыклала кулак да сэрца. — Гэта мая віна, мая віна...

Сястра Тэкля была тоўстай, добразычлівай і спагадлівай цёткай. Яна вырашыла нікому нічога не казаць, бо папершае, Ісабэль ужо мела рахунак сумлення, а па-другое, асаблівай правіны за мулаткай не было. Цікаўнасць да першасных полавых прыкметаў кармелітка палічыла натуральным памкненнем сіротаў, якія паспелі пазабыцца на бацькоўскія ласку і сувораць. У гэтую кармеліцкую Школу Падставову трапілі толькі тыя дзеткі, у каго не засталася бацькоў.

— Маладыя гады, маладыя жаданні... — спагадліва пасміхнулася мнішка, — няма на вас, небаракі, бацькі... Хаця б хроснага.

2.

Празрыстая алкагольная кропля павольна выкацілася з навіоткага меднага змеевіка і завісла над донцам, нібы вагалася: сарвацца адразу ці падгадавацца яшчэ. Але яе ўжо падганялі сонні сёстраў-блізнятак. Імгненне — і струмок бураковага первака зацурчэў у ёмістую металёвую бочку.

— З пачынам, хлопцы, — пасміхнуўся хударлявы дзядзька ў акулярах, падобны да вясковага настаўніка. Ён адрэгуляваў венціль, і стрэлка манометра знерухомела, —

ну што, Хросны, каўтнеш?

— Не для сябе робім, на продаж. Янкі і пакаштуюць, — разважліва азваўся з гулкай паўцемры хрышлаваты барыгон.

Пад конус электрычнага святла да гіганцкага самагоннага апарата выйшаў немалады ўжо мужчына са слядамі шматлікіх ліхтугаў на абліччы. Шнары і маршчыны на ягоным твары складаліся ў малюнак, які сведчыў пра вялікі розум і нялёгка жыццёвы досвед.

Абрысы вялізнага індустрыяльнага памяшкання размываліся вільготнай цемрай. Словы, крокі і цурчэнне струменьчыкаў аддукаліся сцішаным рэхам. Дзесяткі драбнейшых самагонных апаратаў булькацелі, вывяргаючы паўпразрыстую пару. У паветры лунаў чароўны водар первака. Незлічоныя пляшкі каля сценаў міжволі вабілі вока таямнічым бляскам.

Той, каго хударлявы дзядзька ў акулярах назваў Хросным, сеў за пашарпаны палісандравы стол пад вакном, запаліў лампу і адчыніў фортачку. Скразняк зашаргацеў лісткамі насценнага календара з выявай Маці Божай Вастрабрамскай.

Калі тэхналагічны працэс на гіганцкім апарате быў канчаткова адладжаны і заставалася адно чакаць, калі наспее час змяніць бочку, да Хроснага пацягнуліся хаўруснікі. Беларускія мужчыны паселі на доўгую лаву і годна памаўчалі, адно шморгалі насамі. Хударлявы ў акулярах няспешна выцягнуў з вялікай капэрты колькі беларускіх газетаў.

— “Звезда”, — голасна прачытаў ён.

З канца лавы нехта перадражніў:

— Ага! Мы сядзелі з табой каля яру, і шукалі ў небе “Звядзу”... Не прышый рукаў! — і дурнавата рагатнуў.

Хросны сувора зыркнуў у цемру — блюзнер імгненна свахаўся за суседаву спіну. — Дык што там Саветы пішучь? — пацікавіўся Хросны.

Зашамацелі старонкі. Хударлявы паправіў акуляры і, з цяжкасцю разбіраючы саўнаркамаўскую кірыліцу, распачаў пранікнёна:

*Пасецца калгасны статак
На беразе ціхай ракі,
А там, у Злучаных Штатах,
Рэжуць кароў мяснікі!*

Мужчыны памаўчалі — асэнсавалі.

— Лухта нейкая, — вынес прысуд чарнявы фацат у акуратным стройчыку і кашулі-вышыванцы. — Сапраўды... Прышылі рукаў.

— А чаго ты ад “Звядзы” хацеў? — крыху баязліва нагадаў пра сябе блюзнер і шморгнуў носам.

— Пішучь пра камуністых, ворагаў народу з “нацдэмаў”, ворагаў народу з “эн-ка-вэ-ду”... А яшчэ ўсіх тамтэйшых пісьменнікаў у нейкі Саюз зганяюць. І гэтых у калгас спалатняюць. А яшчэ справаздача пра надоі ад казлоў і пух ад свінняў.

— А што ў Саветаў з самагонам? — прымружыўся Хросны.

— Не пішуць, гады, — дзязька смачна плонунуў і склаў газету напалам, — відаць, маскоўскую манапольку жлукцяць. Хаця... — угледзеўся ў літары, — нейкі кактэйль Молатава прыдумалі.

— Піць, чытаць і любіць трэба сваё, — важка запэўніў Хросны, — а Саветы ад нас далёка, як і тыя бацькаўскія гоні.

Зашамацела буржуазна-нацыяналістычная віленская газета. Беларуская лацініца давалася дзядзьку-каталіку куды лягчэй:

— “Як гатуюць кумпяк у нашых Гальшанах. Скуру трэба абсмаліць саломай, абшкрэбсці нажом і на тры дні пакласці кумпяк у лёк пад гнёт”.

Блюзнер гучна каўтнуў сліну.

— А мой бацька аднойчы суседа па пысе во-ось такім кумпяком перацягнуў! Ці тое свіныя плечы былі, ці...

Грымнуў люк, пад высокай столлю выявіўся квадрат вечаровага неба аздоблены самотным дыямантам Зоркі Венеры. Мужчыны ўскінулі галовы.

Дробны хударлявы падлетак, падобны да маладога вераб’я, порхнуў-скаціўся гулкімі металёвымі сходамі.

— Дзядзька Хросны, там тры вялікія чорныя кары. Зноў гэтыя сіцылійскія мудзілы з Мічыган-Авеню ў адведкі прысунуліся! — злякана выдыхнуў ён.

— Як прысунуліся, так і адсунуцца, — важка паабяцаў Хросны, — старыя чыкагскія бойні — наша дзялка!

З’яўлення гангстэраў з мафіёзнага клана “Сіцылійская вячэра” беларускія бутлегеры чакалі даўно. Як і ўсе паўднёвыя крымінальнікі, італьянцы лічылі ніжэй за сваю

годнасць займацца якойсьці вытворчасцю. Падчас Сухого Закону, які дзейнічаў на тэрыторыі Штатаў ужо шосты год, яны ганялі грузавікі з шатландскім віскі з-за канадскай мяжы. Але шалёны і немудрагелісты пярвак тутэйшай чыкагскай вытворчасці моцна перабіваў ім бізнес.

Рэзнікаў-беларусаў, якіх Вялікая Дэпрэсія пазбавіла працы, зарганізаваў у крымінальны хаўрус Хросны. Рукі спрактыкаваных забойцаў яшчэ не адвыклі ад прафесійнага рыштунку. Мужчыны спрытна разбіралі зброю: нажы, швайкі, бензапілы, вілы і абрэзы. Былыя рэзнікі пасталі каля вокнаў, гатовыя бараніць свае гонар, годнасць і бізнес.

— Хросны, дзе твой машын-ган, што мудзілаў косіць? — блюзнер лягнуў па шырокай сялянскай далоні аблушленай бейсбольнай бітай і красамоўна глянуў на змеявік.

— Не лезь паперад бацькі ў пекла, — Хросны пагаспадарску падкруціў венціль гіганцкага самагоннага апарата з масянджовай шпльдачкай “General Electric” і бліснуў вачыма. — Хлопцы, будзьце пільнымі! За стрэлкай сачыце!

— А той трокі караімчык, што паабяцаў нас з італьянцамі замірыць, значыцца, ён грошы ўзяў і ўсіх кінуў? — нагадаў блюзнер.

— Значыцца кінуў, сука, — Хросны выцягнуў з-пад палісандравага стала свой смяротны машын-ган — важкі кулямёт “Максім” без шчыгтка і колаў, загорнуты ў зашмальцаваны мотальскі кажухок.

Ён ускінуў яго, як цурбэлак, на плечы і няспешна падаўся металёвымі сходамі на дах. Падлетак ажно згінаўся

пад цяжарам скрынак з набоямі і стужкамі, але не адставаў.

— Што ў кулямётны кажух заліваў? — не азіраючыся, спытаў Хросны. — Пярвак, як мінулым разам?

— Ваду з Мічыган-Возера, — запэўніў хлопчык.

Панарама індустрыяльнага Чыкага, што адкрылася з вышыні, уражвала. У вечаровае неба ўклеиваліся белыя, шэрыя, чырвоныя і чорныя дымы. Над люднымі вуліцамі з грукатам несліся вагоны сабвэя. Хмарачосы, а іх тут было болей, чым званіц у Вільні, струнка цягнуліся да першых зор.

— А неба якое васільковае, амаль як у нас па-над Нёманам! — замілавана прамовіў Хросны, усталяваў кулямёт і скіраваў рулю на ніз.

Шыкоўныя, як лакаваныя люксовыя труны, “Крайслеры” спрыгна блакіравалі выезд з закінутых бойняў. Па двары рассыпаліся высокія смуглыя мужчыны, апранутыя ў доўгія шэрыя плашчы і модныя капелюшы “барсаліна”. Валасатыя рукі сіцылійскіх гангстэраў лашчылі машын-ганы сістэмы Томпсана.

Хросны крыху прыўзняўся над парапетам. Падлетак апярэдзіў пыганне:

— Карлу Спагеці шукаеце? Вунь гэты стары мафіёзі за апошнім “Крайслерам”.

І сапраўды, з-за лакаванага крыла легкавіка выгорквалася сівая галава сухенькага дзядка. Карла Спагеці сядзеў на кукішках і засяроджана ладзіў запал да гранаты. Яго шыкоўная “барсаліна” ляжала на капоце машыны. Сіцыліец апусціў гранату ў кішэню плашча, надзеў

капялюш і склаў далоні рупарам:

– Presto... Prestissimo... – прыспешыў ён малодшых па рангу мафіёзі.

Тым часам хлопчык-верабей спрактыкавана заправіў службу ў казённік. Хросны злавіў у прыцэл цыбатага вусача, які на мігі паказваў Спагеці, што дзверы бойні зачынены з сярэдзіны.

Карла таргануў драцяное колца з гранаты.

– Force! – гукнуў ён.

Граната тройчы перакулілася ў палёце і грукнула ў дзверы. Выбух мякка і важна скалануў вечаровае сутонне. Калі дым і пыл знесла ветрам, на месцы дзвярэй чарнела прамакутная дзіра. З вокнаў упэўнена бахнула колькі стрэлаў, і на шэрым плашчы вусатага мудзілы расплылася барвовая пляма. “Томпсан” грукнуў дыскам аб брук.

– Хросны, страляйце ж... – азартна зашаптаў падлетак, калі адзін з сіцьлійцаў запаліў паходню і пабег да склада з падрыхтаваным да продажу перваком.

– Трэба іх бліжэй падпусціць, – кулямётчык засяроджана глядзеў у прыцэл.

– Хросны, стрэлка манометра дзевятку перайшла, – даляцеў знізу голас блюзнера.

– Яшчэ цярпіма, – прагучала ў адказ.

Сіцьлійскія мафіёзі, як па камандзе, ускінулі “Томпсаны”. Загрукацелі чэргі, заценькалі аб сцены спрацаванья гільзы, завінела шкло, шрапнеллю разляцелася тынкоўка. З вільготнай цемры дзвярнага праёма халодна бліснулі шкельцы акулераў. Дзядзька з

тварам настаўніка, не цэлячы, душлетам гахнуў з абрэзу, і “Крайслер” са свістам прысеў на пашкамутанае кола.

– Porka misere! – вылаяўся Карла і зноў шпурнуў гранату.

Выбухнула.

Пад прыкрыццём пылу смуглыя мафіёзі нясмела пайшлі на штурм. Першаму, хто сунуўся ў праём, лоўка кінутая з цемры швайка ўвайшла ў кадык. Другі сіцыйскі мудзіла неадкладна атрымаў бейсбольнай бітай у лыч.

– Ну што, скаштаваў залупы? – дурнавата рагатнуў блюзнер.

З глыбіні стадолы пагрозліва зараўла бензапіла. І тут Хросны нарэшце прыціснуў гашэтку. “Максім” ажно затанчыў на даху.

– Во скача! – у захапленні прамовіў падлетак. – Як тая Лявоніха на вяселлі!

Трое гангстэраў адразу скурчыліся на пыльным бруку. Астатнія баязліва пахаваліся. Кулямёт па-сялянску разважліва змоўк.

– Хросны, стрэлка манометра ўжо дзесятку перайшла! – голас нябачнага бутлегера звонка парушыў злавесную цішу.

Кулямётчык не паспеў адказаць. З-за суседняга дома вылецелі тры паліцэйскія “форды” і даўжэзны “Пакард” з зоркай шэрыфа на дзвёрцы. Завішчэлі на віражы тармазы, рэхам адбіліся ад сценаў каманды. За колькі секундаў бойні аказаліся бязлітасна блакіраваныя чыкагскімі копамі. Паліцэйскія машыны імгненна ашчэрыліся рулямі

вінчэстараў і кольтаў.

– How do you do, mister Spagacci?.. – прывітаўся ў бляшаны рупар шэрыф.

– Fine. Thanks, signior Smith-Vesson! Sempre vivace! – пасміхнуўся Карла і толькі пасля гэтага рэзануў па “Пакарду” з машын-гана. Лабавое шкло вадаспадам правалілася ў салон. Перадсмяротны енк пацвердзіў, што гэтым разам мафіёзі не змарнаваў набоі.

Рулі паліцэйскай зброі выплюнулі агонь. Колькі сіцылійскіх гангстэраў у адначасе выправіліся хто ў чысцец, а хто і адразу ў пекла. Заціснутаму паміж бойнямі і паліцыяй старому Карла Спагеці не засталася аніякіх шанцаў на паратунак.

І тут здарылася тое, чаго не чакалі ні чыкагскія копы, ні сіцылійскія мафіёзі. Хросны прыўзняў рулю кулямёта і кароткімі ашчаднымі чэргамі стаў садзіць па паліцэйскіх легкавіках. Копы разгубіліся: мафіёзная салідарнасць невядомага кулямётчыка на даху цалкам змяшала іх планы. Карыстаючыся момантам, Карла Спагеці і ацалелыя сіцылійцы кінуліся ў цемру дзвярнага праёму. Зброя беларускіх бутлегераў талерантна змоўкла.

Праз колькі хвілін сівая галава Карла Спагеці ўжо вытаркнулася з люку.

– Mama mio, Santa Lucia! – аўтарытэтны сіцыліец беспамылкова пазнаў клятага ворага, павагаўся, але ўсё ж паціснуў Хроснаму руку.

Лідэры мафіёзных кланаў хутка паразумеліся пры дапамозе мімікі, жэстаў і ангельска-італьяна-беларускай

трасянкi. Агульны вораг здольны ствараць i не такія дзiўныя хаўрусы.

Тым часам копы апрытомнелi i пайшлi ў наступ. Зноў загрузкатаў на даху кулямёт, заляскалi стрэлы. На бруку аганiзавалi смяротна паранення, падалi забiтгя, гарачая кроў лiлася ў каналiзацыйныя краты. Сонца канчаткова схавалася за край хмарачоса.

Карла з асалодай страляў са свайго “Томпсана” па сiлуэтах у ненавiсных чорных мундзiрах, спяваючы сiцылійскую народную песню “О, mama mia! О, Koza Nostra!..”

Але неўзабаве хаўруснiкаў напаткала прыкрая неспадзяванка: у абодвух машын-танах скончылiся набоi. Цяпер беларусы i iтальянцы адстрэльвалiся толькi з вокнаў. Ацалелыя копы ўсё смялей падбiралiся да старых бойняў.

– Хросны! – даляцела з люку. – Манометр ужо на дванаццацi! Чырвоную рыску перайшоў!

– Ёсць яшчэ час, – кiнуў Хросны i пыгальна зiрнуў на Карла Спагечi.

Сiвы сiцылiец засяроджана раскладаў на даху гранаты, падобныя да пукатых пляшак. Беларускi мафiёзi перажагнаўся гранатай па-каталiцку, пацалаваў зброю i кiнуў у доўгi палiцэйскi “Плiмут”, на якiм прыбыла новая порцыя копаў. Легкавiк падскачыў i кульнуўся на бок.

– Ave Maria! – узрадаваўся сiцылiец.

– Матка Боска Вастрабрамска! – па сiтуацыi азваўся Хросны. – Ды каталiк я, каталiк, беларус з-пад Гароднi.

– Sicilia, Palermo, – назваў сваю Радзiму сiньёр

Спагеці.

– Карацей, ты з Заходу, я з Усходу, – падвёў лагічную рысу кулямётчык.

Знянацку з люку пацягнула не толькі порахам, алі і падазрона густым водарам падгарэлай брагі.

– Хлопцы, тэрмінова сьходзьце сутарэннямі! – гаркнуў у люк беларускі мафіёзі і падхапіў Спагеці. – За мной!

А нахабныя копы ўжо забягалі ў стадолу, стралялі наўздагон беларусам і сіцылійцам, якія па адным порстка знікалі ў сутарэннях.

Гіганцкі самагонны апарат злавесна чырванеў перагрэтай меддзю. З ціхай пагрозай сычэла сінім агнём газавая фаерка. Булькацела загусцелая брага. Стрэлка манометра ўжо даўно мінула кантрольную чырвоную рыску і паказвала на мясянджовую шыльдачку “General Electric”. Грукнуў люк, і павевам скразняка са сцяны сарвала, вынесла ў высаджанае акно каляндар з Божай Маці Вастрабрамскай. У шкляных вачах копаў адбіўся чорны надпіс “WANTED!”

Жахлівая выбуховая хваля скаланула старыя бойні ад падмуркаў да даху. Шматкі апарата разнесліся па стадоле, нібы шрапнель. З жалобным ценьканнем заваліўся штабель скрыняў. Вогненная хваля бураковага самагону імгненна адрэзала копам шлях да дзвярэй і вокнаў. Жывыя паходні бяладна кідаліся, матлялі рукамі, качаліся на падлозе між ацалелых самагонных апаратаў.

Тым часам Хросны, Спагеці і падлетак-верабей таропка спускаліся гулкімі пажарнымі сходамі, што строгім

геаметрычным зігзагам раскрэслівалі глухую сцяну бакавога фасада старых бойняў. — Ну што, мудзіла, скаштаваў? — пачулася з-за расстралянага паліцэйскага “Пакарда”.

Каля прабітай кулямі дзвёркі стаяў блюзнер са скрываўленай бейсбольнай бітай у руках і пераможна паглядаў на мерцвяка ў чорным мундзіры, які пяліў нязрушныя зенкі ў васільковае чыкагскае неба. Прахалодны ветрык з Мічыган-Возера пяшчотна варушыў кароткую фрызуру нябожчыка.

— Сямён, а ты чаму разам з усімі сутарэннямі не сыйшоў? — здзівіўся Хросны.

— Дык гэта... цікава ж! — дурнавата пасміхнуўся блюзнер, — дзядзька Хросны, а нябожчык — рыхтык вы!

— Не плявузгай, сурочыш, — сувора перап’яніў беларускі мафіёзі, задуменна пачухаў патыліцу і глянуў на Спагеці. — Ані табе Карла, ані мне ў гэтай паскуднай Амерыцы больш разгарнуцца не дадуць, — Хросны ўважліва разглядаў дакументы забітага копа. — Халера, ты ж шэрыфа — самага Сміта-Весона коцнуў!

— Si, — сціпла прызнаўся Спагеці, зняў “барсаліну” і перажагнаўся.

Старэчыя вусны варушыліся, бязгучная малітва скончылася кароткім, як стрэл, “Амен”.

— Люксовыя нумары ў “Сінг-Сінгу” і электрычны фатэль для нас, лічы, падрыхтаваныя. Куды падашся цяпер, Карла? На Захад, ці на Ёсход? — Хросны цярпліва дачакаўся, калі капялюш зноў прыкрые сівы голаў.

Спагеці крыва пасміхнуўся, знізаў плячыма, зняў з сябе

залаты абразок з выявай святога Януара — апекуна злодзеяў з махлярамі, і шляхетным жэстам спрэзентаваў Хроснаму. Гэта азначала, што ён — Карла Вінцэнта Марыя Спагечі, прафесійны мафіёзі ў семнаццатым пакаленні, з гэтага моманту — названы брат беларускага бутлегера, патомнага майстра па выганцы моцных трункаў.

— А вось я, дзядзька Хросны, у Злучаных Штатах застаюся! — без ваганняў вырашыў блюзнер Сямён і гучна каўтнуў сліну. — Амерыка — краіна незлічоных магчымасцяў. Любая басота-галота мае шанцы стаць мільярдэрам, акулай Уол-стрыга ці хаця б якім-небудзь кангрэсменам. Паглядзіце на Ракфелера...

— Ты, Сямён, на сябе паглядзі! — з дакорам прапанаваў Хросны...

Наступным днём усе чыкагскія газеты выйшлі з кідкімі загаловамі: “Гангстэр Карла Спагечі з мафіёзнай групоўкі “Сіцылійская вячэра” застрэліў шэрыфа Джона Сміта-Весона!”, “Чыкагская паліцыя зліквідавала бутлегерскую сетку “Тутэйшыя!”, “Сяржант Нік Джонсан застрэліў гангстэра Піта Пратасеню па мянушцы Бімбер!”, “Яшчэ дзесяць паліцыянтаў згарэлі жыўцом!”

Тым часам адзін з галоўных герояў газетных рэпартажаў ужо сядзеў у шэзлонгу на палубе трансакіянскага лайнера “Нармандыя”, што кіраваўся ў Стары Свет. На яго шыі побач з крыжыкам зіхцеў залаты абразок са Святым Януарам. Праз саломінку Хросны пацягваў зафарбаваны апельсінавым сокам пярвак і раўнадушна сузіраў, як хмарачосы Манхэтэна знікаюць за даляглядам.

А праз тры тыдні Хросны з бездакорнымі дакументамі грамядзяніна Паўночна-Амерыканскіх Злучаных Штатаў Джона Сміта-Весона прыбыў у родную Гародню; знешняе падабенства з забітым шэрыфам прыдалося. Але адразу на гарадзенскім вакзале ён быў заарыштаваны Дэфензівай, як эмісар амерыканскай секцыі Камінтэрна. Пільных агентаў адразу ж насцярожыў чалавек з нетутэйшым прозвішчам, які наўмысна карыстаўся мясцовай гаворкай і гучна абураўся, што ў шапіку не дакупіцца беларускіх газетаў. Пасля непрацяглага следства і суда Хросны атрымаў пяцігадовы тэрмін зняволення, які і адправіўся адбываць у знакаміты канцлагер “Бяроза-Картузская”.

Але і для тутэйшых, і для тамтэйшых беларусаў ён так і застаўся Хросным.

Частка першая

ГОРКІ ЯБЛЫК

1.

Начное жыгнёвае поле перацінала старасвецкая брукаванка. Масянджовая поўня адбівалася ў бліскучых пукатых камянях старога Віленскага гасцінца. Бляшаная шыльда на ўзбочыне сардэчна вітала тых, хто кіраваўся на поўдзень: “Zapraszamy do Grodno”. З адваротнага боку брутальна чарнеў саматужны надпіс: “Пшэкаў – да дупы”.

Доўгі шляхотны “Пакард” нібыта зматэрыялізаваўся з начной цямрэчы. Сляпучыя конусы святла коса слізганулі па польскім надпісе. Лімузін віртуозна заклаў разварот на вузкай брукаванцы, і святло фараў на імгненне выхапіла з чарнільнай начы шчырае пажаданне польскім прыхадням.

Праз колькі секунд за “Пакардам” азначылася яшчэ колькі легкавікоў. Яны паважна мінулі лімузін і пісьменна блакавалі шлях на Гародню. З салонаў порстка пасыпаліся спрыгныя маладзёны відавочна чакісцкай знешнасці. У трэніраваных руках пагрозліва блішчэла зброя савецкай вытворчасці: ручныя кулямёты, карабіны, пісталеты, рэвальверы і нават супрацьтанкавая рушніца.

Звяружны волат без асаблівых высілкаў выцягнуў з машыны і гупнуў на брук паўнютоккі мех ручных гранатаў. Поўня нясмела абліла яго няўсмешлівы твар святлом і, нібы

спалохаўшыся, адразу схавалася ў раскудлачаных ветрам хмарах.

Бакавое шкло “Пакарда” няспешна спаўзло ў нутро пукатай лакіраванай дзвёркі. З глыбіні шыкоўнага салона пачулася:

– Таварыш Баян, на цябе ўскладзена аператыўная адказнасць за поспех усёй акцыі. Глядзі мне!

Волат наблізіўся да лімузіна і схіліўся да дзвёркі. За рулём “Пакарда” раскашаваў сухотны прыгажун-чакіст з вытанчаным тварам садыста і гіпнатычным позіркам кобры.

– Не пераймайцеся, таварыш Пранік, – няўсмяшліва супакоіў той, каго назвалі таварышам Баянам. – Гэтыя бандыты з тэрарыстычнай групоўкі “Лабусы” – праўдзівыя жмудзіласы! Ухойдаем іх на горкі яблык!

Тым часам іншыя таварышы чакісты таропка займалі пазіцыі за прысадамі абапал гасцінца. Заклацалі затворы, бразнула аб камень жалеза.

– Іхні галоўны, гэты Шалёнас Халерас, абяцаў найсучасны жмудзінскі танк падагнаць, – асцярожна прагучала з цемры.

– Ды хто яны такія – гэтыя жмудзіласы на нашай спрадвечна савецкай зямлі, часова занятай белапольскімі акупантамі?! – падбадзёрыў таварыш Баян, – таварышы, будзьце пільнымі! Сусветная буржуазія не спіць у шапку!

Як толькі поўня зноў паказалася з-за кудзераў нізкіх хмараў, з боку Вільні намалявалася калона канкурэнтаў, тых самых “Лабусаў”. За лабавым шклом галаўнога “Мерседэса”, прабітым бязлітасным святлом чакісцкіх

фараў, бялеў выцягнуты, што той цэпелін, твар тыповага жмудзіласа. Леваруч ад легкавіка натужна стракатала матацъклетка “BMW”, з люлькі якой тырчэла хіжая руля нямецкага кулямёта. Следам каціліся тры чорныя блізняты “Опелі”. Замыкаў калону старажытны танк “Рэно” – лаплены-пералаплены ветэран Імперыялістычнай вайны. Агрэсіўны ляск тракаў па старасвецкім бруку зняважыў пранікнёную паэзію пяшчотнай беларускай ночы.

Машыны баявікоў-жмудзінаў заехалі на пагорак і знерухомелі. Матацъклетка з люлькай дала нырца ў кювет і схавалася ў хмызах. Старажытны танк стомлена спыніўся, як бронецягнік на запасным шляху, і нахабна прыпшохаўся кулямётнымі рулямі да брукаванкі.

З-за руля “Мерседэса” выбраўся цэпелінападобны фацат – лідэр жмудзінскай партызанска-тэрарыстычнай групоўкі “Лабусы”, той самы Шалёнас Халерас. Ён вітальна ўскінуў руку і нетаропка рушыў да чакісцага “Пакарда”. Таварыш Пранік годна падаўся насустрач класаваму ворагу.

– Пралетары ўсіх краінах злучайцеся! – павітаўся Шалёнас, змушаны сітуацыяй і нормаў дыпламатыі.

– Ад мора да мора, – у адпаведнасці з пратаколам пацвердзіў таварыш Пранік і нервова таргануў пашчэнкай.

Пасля абавязковага двубою позіркамі, пагрозлівага скрыгатання зубамі і рышэння партупеямі ідэалагічных ворагі змушана паціснулі адзін адному руку. Калі прывітальны рытуал быў вычарпаны дарэшты, таварыш Пранік і Шалёнас Халерас перайшлі непасрэдна да справы.

Нагода перастрэцца на начным Віленскім гасцінцы

наспела даўно. Так атрымалася, што нападсухі закон санацыйнай Польшчы спакусіў заняцця бутлегерствам і засланых з СССР чакістаў з дыверсійнай групоўкі “Халодная галава”, і вялікадзяржаўнікаў-жмудзіласаў з Коўна. Першыя кантрабандна перакідалі ў Заходнюю Беларусь танную маскоўскую “манапольку”, каб свядома спойваць братоў-беларусаў. Другія з такімі ж мэтамі перакуплялі гуртам італьянскае “віно росо” ў партах Мемеля і Кёнігсберга. Усе спірытусовыя напоі паўпадпольна рэалізоўваліся на Крэсах Усходніх праз сетку шынкоў вядомага ў краі бізнесоўца Навума Фабрыканта. Алкагольныя грошы прызначаліся для стварэння шпегіўскіх сетак і шматлікіх баз баевікоў. Сутыкненне гаспадарчых інтарэсаў зрабілася непазбежным пасля таго, як людзі Шалёнаса Халераса пусцілі пад адхон дышплататычны вагон спецыяльніка “Масква-Кёнігсберг” бітма наладаваны “Пасольскай водкай”, прызначанай для Гародні. Халодная вайна ў кожны дзень магла выбухнуць узброеным канфліктам.

— Гардзінас, Лідас і Навагрудакас — спракаветныя аўкштайцкія гарады. Тут Вялікас Ліетуvas — па самае Маладзечнас, — вялікадзяржаўна аргументаваў Шалёнас прэтэнзіі на Гарадзеншчыну з Віленскім краем і тыцнуў чакістаму пад нос карту, выдадзеную ў Кейданах.

— Але насельніцтва гэтага краю спрадвеку імкнулася далучыцца да лепшай долі і вышэйшай культуры ўсходніх братоў, — у якасці супрацьаргумента таварыш Пранік выцягнуў з кішэні галіфэ сувенірную літруху “Крамлёўскай”.

Крышталёвая пляшка ў выглядзе Спаскай вежы Маскоўскага крамля крышыла і вясёлкаю распырсквала святло фараў. На накрыўцы брутальна ззяла рубінавая зорка.

Шалёнас у адказ толькі кпіва пасміхнуўся. У хмызах агрэсіўна завуркатала — матацыклетка выкацілася на брук. Кулямётная руля красамоўна ўтаропілася ў “Пакард”. У адказ няўсмяшлівы волат Баян нетаропка выдраў колца з супрацьтанкавай гранаты, дэманструючы гатоўнасць да далейшай размовы.

За прысадамі прагучала напружанае:

— Прыцэл на галаўную машыну жмудзілаў!

У начным паветры залунаў уяўны пах яшчэ не спаленага пораху. Мяглікі, што бязмэтна таўкліся ў святле фараў, падаліся баевікам душами паплечнікаў палеглых у класава-бутлегерскіх войнах.

— Таварыш Пранікас, ці хочучь рускія вайны? — з нечаканым міралюбствам пасміхнуўся Халерас. — Па вялікім рахунку мы робім адну і тую ж справу, хаця і кожны на сваю карысць. Але ж мусім дзейнічаць у тутэйшых неспрыяльных варунках...

Камандзір чакістаў маўчаў, бо не разумеў яшчэ, пра якія-такія “варункі” пляце ідэалагічны вораг.

— ... тутэйшы люд — пераважна католікі, — працягваў Халерас, — як пан ксёндз мужыку скажа, так той і зробіць. А ксёндз скажа мужыку тое, што загадае біскуп, біскупу — кардыналас, кардыналу — Папеж. Папежу...

— ...таварыш Сталін, — механічна ляпнуў палітычна